

przed warsztatami:			po warsztatach:		
1.	być akceptowanym i lubianym	1,20		dobrze się bawić	1,11
2.	dobrze się bawić		1,27	docenienie	
	1,13				
3.	sukces finansowy		1,57	szczęśliwa rodzina	
	1,20				
4.	szczęśliwa rodzina		1,60	być akceptowanym i lubianym	
	1,22				
5.	harmonia wewnętrzna	1,60		stabilność życiowa	1,33
6.	nonkonformizm	1,64		nonkonformizm	1,33
7.	interesująca praca	1,67		zdrowie	1,38
8.	zdrowie	1,71		sukces finansowy	1,63
9.	stabilność życiowa	1,71		interesująca praca	1,67
10.	docenienie	1,79		harmonia wewnętrzna	1,67
11.	władza i kierowanie innymi	1,80		realizacja celów	1,71
12.	pozycja społeczna i szacunek	1,86		pozycja społeczna i szacunek	1,86
13.	realizacja celów	1,87		ciągły rozwój	1,89
14.	być ekspertem	2,13		władza i kierowanie innymi	2,13
15.	prospołeczność	2,36		być ekspertem	2,22
16.	ciągły rozwój	2,40		prospołeczność	2,67

W poglądach rodziców na temat tego, co ich dzieci cenią najbardziej daje się zauważyć kilka szczególnych zmian. Przede wszystkim zmienił się wizerunek własnego dziecka jako osoby dążącej głównie do zdobycia sympatii, dobrej zabawy i pieniędzy. Obraz ten został niejako "rozsadzony" przez dostrzeżenie takich wartości, jakimi są uznanie i docenianie przez innych własnych umiejętności dziecka (przesunięcie z pozycji 10. ze średnią 1,8 na 2. ze średnią 1,1) oraz posiadanie szczęśliwej rodziny (z pozycji 4. ze średnią 1,6 na 3. ze średnią 1,2). Sukces finansowy zajmuje wedle opinii rodziców po szkoleniu zdecydowanie dalszą pozycję (z pozycji 3. na 8. choć wartości średnich nie zmieniły się). Zdecydowanie ważniejsza także okazuje się być dla ich dzieci stabilność życiowa (z pozycji 9. ze średnią 1,7 na 5. ze średnią 1,3), zdrowie i sprawność (z pozycji 8. ze średnią 1,7 na 7. ze średnią 1,4) oraz ciągły rozwój (z pozycji 16. ze średnią 2,4 na 13. ze średnią 1,9).

2. Umiejętności życiowe własnych dzieci

Rodzice oceniali podstawowe umiejętności życiowe swoich dzieci stosując 5-stopniową skalę, gdzie 1 oznaczało "moje dziecko nie posiada tej umiejętności", zaś 5 – "moje dziecko umiejętność tę ma opanowaną w stopniu najwyższym". Oto hierarchia umiejętności ocenianych przed i po uczestnictwie w programie, od najlepiej do najslabiej opanowanych:

przed warsztatami:			po warsztatach:		
1.	logicznego myślenia	3,79		logicznego myślenia	3,64
2.	obrony własnego zdania	3,43		dostos. do norm społecznych	3,56
3.	obrony własnych interesów	3,29		korzystania z informacji	3,50
4.	zachowań asertywnych	3,21		obrony własnego zdania	3,45
5.	nawiązywania kontaktów z innymi	3,20		nie ulegania presji rówieśników	3,36
6.	nie ulegania presji rówieśników	3,13		obrony własnych interesów	3,36
7.	dbania o własne zdrowie	3,07		twórczego myślenia,	3,27
8.	korzystania z informacji	3,07		gospodarowania pieniędzmi	3,09
9.	dostos. do norm społecznych	3,00		utrzymywania przyjaźni	3,09
10.	gospodarowania pieniędzmi	2,93		koncentracji	3,00
11.	koncentracji	2,87		współpracy z innymi ludźmi	3,00
12.	utrzymywania przyjaźni	2,80		szybkiego uczenia się	3,00
13.	współpracy z innymi ludźmi	2,73		nawiązywania kontaktów z innymi	2,82
14.	szybkiego uczenia się	2,73		podejmowania racjonalnych decyzji	2,80
15.	pozytywnego myślenia	2,60		pozytywnego myślenia	2,73

16. twórczego myślenia	2,60	rozpozn. mocnych i słabych stron	2,70
17. rozpozn. mocnych i słabych stron	2,47	dbania o własne zdrowie	2,64
18. formułowania celów życiowych	2,40	zachowań asertywnych	2,55
19. gospodarowania własnym czasem	2,40	formułowania celów życiowych	2,30
20. podejmowania racjonalnych decyzji	2,27	coping	2,27
21. coping	2,20	gospodarowania własnym czasem	2,27
22. rozwiązywania konfliktów	2,00	rozwiązywania konfliktów	2,00

Średnia ocena poziomu wszystkich umiejętności jest po uczestnictwie w programie tylko nieznacznie wyższa – średnia ważona rośnie z 2,9 do 2,8.

Najistotniejsze zmiany w ocenie poszczególnych umiejętności:

- wyraźnie wyżej oceniana jest umiejętność dostosowywania się do norm społecznych (z pozycji 9. ze średnią 3,0 na pozycję 2. ze średnią 3,6), docierania i korzystania z różnych źródeł informacji (z pozycji 8. ze średnią 3,1 na pozycję 3. ze średnią 3,5), twórczego myślenia, to znaczy znajdowania alternatywnych rozwiązań doświadczanych problemów (z pozycji 16. ze średnią 2,6 na pozycję 7. ze średnią 3,3) oraz podejmowania racjonalnych decyzji (z pozycji 20. ze średnią 2,3 na pozycję 14. ze średnią 2,8);
- znacząco niżej natomiast oceniają rodzice umiejętność zachowań asertywnych (z pozycji 4. ze średnią 3,2 na pozycję 18. ze średnią 2,5), dbania o własne zdrowie (z pozycji 7. ze średnią 3,1 na pozycję 17. ze średnią 2,6), nawiązywania kontaktów z innymi (z pozycji 5. ze średnią 3,2 na pozycję 13. ze średnią 2,8).

Nie zmienia się najwyżej oceniana umiejętność – logicznego myślenia, oraz umiejętności najniżej oceniane: radzenia sobie w trudnych sytuacjach wywołujących stres i frustrację, gospodarowania własnym czasem oraz rozwiązywania konfliktów. Generalnie rzecz biorąc, choć średnia ocena wszystkich umiejętności jest tylko nieznacznie wyższa, to wyżej oceniane są przez rodziców po szkoleniu umiejętności związane z racjonalnym, akceptowanym społecznie działaniem.

3. Cechy najbardziej charakteryzujące własne dziecko

Przypisując swoim dzieciom rozmaite cechy rodzice stosowali 4-stopniową skalę, od 1 – zdecydowane poparcie dla danej cechy do 4 – zdecydowany brak poparcia; lista przypisywanych cech zawierała zarówno cechy pozytywne, jak i negatywne:

przed warsztatami:		po warsztatach:	
1. 2,08	uczenie się	1,73	uczenie się
2. 2,14	pomysłowość	1,82	chęć rozwoju
3. 2,29	chęć rozwoju	1,82	pomysłowość
4. 2,40	gotowość do współpracy	2,00	gotowość do współpracy
5. 2,43	akceptacja norm prawnych	2,20	otwartość na zmiany
6. 2,43	ufność	2,22	przełamywanie stereotypów
7. 2,50	przełamywanie stereotypów	2,33	ufność
8. 2,60	dokładność	2,36	akceptacja prawnych
9. 2,64	samoświadomość	2,55	samoświadomość
10. 2,67	wytrwałość	2,60	przedsiębiorczość
11. 2,75	przedsiębiorczość	2,63	samosterowność
12. 2,77	samosterowność	2,73	dokładność
13. 2,86	sumienność	2,78	wytrwałość
14. 2,92	wizja przyszłości	3,00	wizja przyszłości
15. 2,93	otwartość na zmiany	3,00	zaangażowanie w sprawy publ.
16. 3,13	zaangażowanie w sprawy publ.	3,09	sumienność
1. 1,85	brak zaangażowania w sprawy publ.	1,90	brak zaangażowania w sprawy publ.
2. 1,93	brak samosterowności	1,91	niepewność
3. 2,08	bezzadność	2,09	zniechęcanie się

4.	2,08	zniechęcanie się	2,18	bierność
5.	2,27	niepewność	2,18	brak samosterowności
6.	2,29	znudzenie	2,36	bezradność
7.	2,36	bierność	2,45	znudzenie
8.	2,58	gotowość do naruszania prawa	2,89	gotowość do naruszania prawa

Zmiany zaobserwowane w poglądach rodziców są relatywnie niewielkie, choć warto podkreślić dwie przede wszystkim rzeczy:

- nieco wyższe poparcie dla występowania większości cech pozytywnych (zmiana wartości średniej ważonej z 2,6 do 2,4) oraz niemal niezmienny stopień poparcia dla występowania cech negatywnych (2,2 przed warsztatami i 2,25 po warsztatach);
- zmiany w hierarchii ocenianych atrybutów: otwartość swoich dzieci na dokonywanie zmian w życiu przed szkoleniem rodzice oceniali bardzo nisko (15. pozycja ze średnią 2,9), po szkoleniu zaś – bardzo wysoko (4. pozycja ze średnią 2,0); opinie o braku samosterowności – zrzucanie odpowiedzialności za niepowodzenia na innych przesunęło się z pozycji 2. ze średnią 1,9 na 5. ze średnią 2,2.

4. Wartość, jaką ma dla ich dzieci praca

Identyfikując przyczyny, dla jakich praca jest dla ich dzieci ważna, rodzice posługiwali się 3-stopniową skalą, od 1 – "bardzo ważne" do 3 – "mało ważne":

przed warsztatami:			po warsztatach:		
1.	1,40	bezpieczeństwo	1,27	pieniądze	
2.	1,53	pieniądze	1,36	bezpieczeństwo	
3.	1,60	realizacja zainteresowań	1,55	realizacja zainteresowań	
4.	1,67	uznanie	1,64	poczucie spełnienia	
5.	1,73	poczucie spełnienia	1,73	uznanie	
6.	1,80	wykorzystanie umiejętności	2,00	wykorzystanie umiejętności	
7.	2,00	zawarcie znajomości	2,00	zawarcie znajomości	
8.	2,14	awans	2,27	awans	

Brak wyraźnych zmian w opiniach rodziców na temat wartości, jaką stanowi dla ich dzieci praca.

5. Umiejętności pozwalających znaleźć i utrzymać pracę

Oceniając poziom umiejętności własnych dzieci warunkujących sukces na rynku pracy używano 3-stopniowej skali, gdzie 1 oznaczało "moje dziecko potrafi to bardzo dobrze", 2 – "jakoś daje sobie z tym radę", 3 – "musi się jeszcze tego nauczyć":

przed warsztatami:			po warsztatach:		
1.	2,00	pochwały od przełożonych	1,50	napisanie życiorysu	
2.	2,07	napisanie życiorysu	1,70	napisanie listu motywacyjnego	
3.	2,23	napisanie listu motywacyjnego	1,80	pochwały od przełożonych	
4.	2,36	porady od przełożonych	2,14	prezentowanie mocnych stron	
5.	2,36	wstępna rozmowa	2,20	ogłoszenia prasowe	
6.	2,40	ocena własnych kompetencji	2,27	ocena własnych kompetencji	
7.	2,42	prośenie o pomoc znajomych	2,33	wstępna rozmowa	
8.	2,50	ogłoszenia prasowe	2,38	prośenie o pomoc znajomych	
9.	2,64	prezentowanie mocnych stron	2,40	krytyka od przełożonych	
10.	2,70	pośrednictwo pracy	2,43	porady od przełożonych	
11.	2,73	prośenie przełożonych o pomoc	2,44	pośrednictwo pracy	
12.	2,85	krytyka od przełożonych	2,71	prośenie przełożonych o pomoc	

W opiniach rodziców dotyczących umiejętności własnych dzieci związanych ze znalezieniem i utrzymaniem pracy dokonały się bardzo wyraźne zmiany. Przede wszystkim przed udziałem w warsztatach średnia ocena wszystkich umiejętności wynosiła 2,88 – poziom tego typu umiejętności oceniany był zatem jako minimalny. Po zakończeniu szkolenia średnia ocena wszystkich umiejętności wyniosła 1,88 – rodzice stwierdzali zatem, że jeśli chodzi o znalezienie i utrzymanie pracy ich dzieci co najmniej jakoś sobie z tym (po)radzą.

Najistotniejsze zmiany w ocenie poziomu poszczególnych umiejętności:

- wzrasta ocena niemal wszystkich typów umiejętności, a szczególnie umiejętności prezentowania własnych mocnych stron (z 2,6 do 2,1), przyjmowania krytyki ze strony przełożonych (z 2,9 do 2,4), napisania listu motywacyjnego (z 2,2 do 1,7), napisania życiorysu (z 2,1 do 1,5);
- minimalnie maleje ocena tylko jednej umiejętności – przyjmowania porad ze strony przełożonych (zmiana wartości średniej z 2,36 do 2,43).

PROFESJONALIŚCI

1. Cenione przez młodych wartości

Hierarchia wartości, jakie zdaniem profesjonalistów młodzi ludzie cenią najbardziej wygląda następująco:

	przed szkoleniem:		po szkoleniu:	
1.	1,00	być akceptowanym i lubianym	1,00	być akceptowanym i lubianym
2.	1,07	dobrze się bawić	1,08	dobrze się bawić
3.	1,27	odnieść sukces finansowy	1,17	odnieść sukces finansowy
4.	1,40	szczęśliwa rodzina	1,33	docenianie umiejętności
5.	1,57	docenianie umiejętności	1,42	mieć interesującą pracę
6.	1,60	nonkonformizm	1,42	szczęśliwa rodzina
7.	1,73	posiadać pozycję i być szanowanym	1,50	być zdrowym i sprawnym
8.	1,80	harmonia wewnętrzna	1,50	harmonia wewnętrzna
9.	1,80	mieć interesującą pracę	1,67	nonkonformizm
10.	1,80	mieć władzę i kierować innymi	1,67	osiągnąć wyznaczone sobie cele
11.	1,80	osiągnąć wyznaczone sobie cele	1,67	posiadać pozycję i być szanowanym
12.	1,93	być zdrowym i sprawnym	1,83	mieć stabilną sytuację życiową
13.	2,07	wciąż się uczyć i rozwijać	2,00	mieć władzę i kierować innymi
14.	2,14	mieć stabilną sytuację życiową	2,00	wciąż się uczyć i rozwijać
15.	2,47	być ekspertem w jakiejś dziedzinie	2,08	być ekspertem w jakiejś dziedzinie
16.	2,50	prospołeczność	2,50	prospołeczność

Opinie profesjonalistów, co do cenionych przez młodych ludzi wartości zmieniły się po zakończeniu szkolenia w szczególny sposób. Po pierwsze, nieco wzrosła średnia waga wszystkich wartości, to znaczy profesjonalści uznają, iż generalnie rzecz biorąc młodym ludziom bardziej zależy na osiągnięciu wymienianych wartości – zanotowano wzrost wartości średniej ważonej z 1,8 do 1,6 na 3-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza "bardzo ważne", 3 – "mało ważne".

Po drugie, wyraźnie zmieniły się ich opinie, co do wagi niektórych wartości, a mianowicie: uznania własnych umiejętności, posiadania interesującej pracy, zdrowia i sprawności, życia w zgodzie ze sobą i własnymi zasadami, osiągnięcia stabilności życiowej oraz osiągnięcia doskonałości w jakiejś dziedzinie.

I chociaż opinie, co do najwyżej cenionych wartości nie zmieniają się – trzy pierwsze pozycje zajmują niezmiennie akceptacja, zabawa i pieniądze – to jednak ogólny wizerunek młodego człowieka zmienia wyraźnie charakter.

2. Umiejętności życiowe

przed szkoleniem:		po szkoleniu:	
1.	3,40	nawiązywania kontaktów	3,58
2.	2,93	obrony własnych interesów	3,27
3.	2,80	twórczego myślenia	3,08
4.	2,73	współpracy z innymi ludźmi	3,00
5.	2,73	utrzymywania przyjaźni	3,00
6.	2,73	pozytywnego myślenia	3,00
7.	2,73	obrony własnego zdania	2,92
8.	2,73	dostos. się do norm społecznych	2,92
9.	2,67	logicznego myślenia	2,92
10.	2,53	zachowań asertywnych	2,75
11.	2,47	szybkiego uczenia się	2,67
12.	2,40	korzystania z różnych źródeł informacji	2,67
13.	2,40	koncentracji	2,58
14.	2,40	dbania o własne zdrowie	2,50
15.	2,33	formułowania celów życiowych	2,50
16.	2,13	rozpozn. mocnych i słabych stron	2,50
17.	2,13	gospodarowania czasem	2,42
18.	2,07	rozwiązywania konfliktów	2,33
19.	2,07	podejmowania racjonalnych decyzji	2,25
20.	2,07	nie ulegania presji rówieśników	2,17
21.	2,00	radzenia sobie w trudnych sytuacjach	2,08
22.	2,00	gospodarowania pieniędzmi	2,00

Generalna ocena poziomu wszystkich umiejętności nieco wzrosła po uczestnictwie w programie – z 2,5 do 2,7 (na 5-stopniowej skali). Zmienia się także ocena biegłości w posługiwaniu się poszczególnymi umiejętnościami:

- wyższą pozycję zajmuje umiejętność utrzymywania wieloletnich przyjaźni (z pozycji 5. ze średnią 2,7 na pozycję 2. ze średnią 3,3), umiejętność dbania o własne zdrowie (z pozycji 14. ze średnią 2,4 na pozycję 6. ze średnią 3,0), umiejętność ekonomicznego gospodarowania pieniędzmi (z pozycji 22. ze średnią 2,0 na pozycję 13. ze średnią 2,6), umiejętność docierania i korzystania z różnych źródeł informacji (z pozycji 12. ze średnią 2,4 na pozycję 9. ze średnią 2,9);
- wyraźnie niższą pozycję, której towarzyszy spadek wartości średniej zajmują dwa typy umiejętności: umiejętność pozytywnego myślenia (z pozycji 6. ze średnią 2,7 na pozycję 15. ze średnią 2,5), umiejętność formułowania celów życiowych (z pozycji 15. ze średnią 2,3 na pozycję 21. ze średnią 2,1).

3. Cechy najbardziej charakterystyczne dla młodych ludzi

przed szkoleniem:		po szkoleniu:	
1.	2,00	pomysłowość	1,90
2.	2,15	współpraca	2,00
3.	2,25	przełamywanie stereotypów	2,33
4.	2,36	rozwój	2,33
5.	2,46	ufność	2,42
6.	2,54	otwartość na zmiany	2,42
7.	2,62	ciągłe uczenie się	2,67
8.	2,77	wizja przyszłości	2,75
9.	2,93	przedsiębiorczość	2,83
10.	3,00	sumienność	2,83
11.	3,00	udział w życiu społ.	2,92
12.	3,00	wytrwałość	3,00

13.	3,07	dokładność	3,00	sumienność
14.	3,07	samosterowność	3,00	wytrwałość
15.	3,08	samoświadomość	3,08	dokładność
16.	3,23	akceptacja prawa	3,18	wizja przyszłości
1.	1,80	naruszanie prawa	1,92	brak samosterowności
2.	1,93	brak samosterowności	2,08	niepewność
3.	2,00	bezradność	2,09	naruszanie prawa
4.	2,07	brak udziału w życiu społ.	2,09	znudzenie
5.	2,07	zniechęcanie	2,17	bezradność
6.	2,14	niepewność	2,18	brak udziału w życiu społ.
7.	2,15	znudzenie	2,25	zniechęcanie
8.	2,33	bierność	2,64	bierność

Trudno stwierdzić, by wizerunek młodego człowieka w oczach profesjonalistów zmienił się wyraźnie po uczestnictwie w programie. Wszystkie wymienione poniżej zmiany w charakterystyce młodych ludzi są zdecydowanie nieznaczne, zarówno jeśli chodzi o generalne poparcie dla wymienianych cech, jak i zmiany w ich hierarchii:

- w minimalnie większym stopniu profesjonalści przypisują młodym cechy pozytywne (wartość średniej zmalała z 2,73 do 2,67 na 4-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza zdecydowane poparcie, 4 – zdecydowany brak poparcia dla danej cechy);
- również w niewielkim stopniu zmalało przypisywanie młodym cech negatywnych (wartość średniej wzrosła z 2,06 do 2,18 na takiej samej skali).

Dokonały się pewne zmiany w hierarchii cech, aczkolwiek zmiany wartości średnich są niewielkie. Zmiany w hierarchii cech pozytywnych:

- wzrosła pozycja następujących cech, tzn. profesjonalści po zakończeniu szkolenia w większym stopniu przypisują te cechy młodym: zdolność do uczenia się przez całe życie (pozycji 7. ze średnią 2,6 na pozycję 3. ze średnią 2,3); samosterowność (z pozycji 14. ze średnią 3,1 na pozycję 8. ze średnią 2,8); samoświadomość (z pozycji 15. ze średnią 3,1 na pozycję 9. ze średnią 2,8); akceptacja norm prawnych (z pozycji 16. ze średnią 3,2 na pozycję 12. ze średnią 3,0);
- zmalała natomiast pozycja – tzn. w mniejszym stopniu są one przypisywane – takich cech jak: gotowość do przełamania stereotypów (z pozycji 3. ze średnią 2,25 na pozycję 7. ze średnią 2,7); posiadanie klarownej wizji przyszłości (z pozycji 8. ze średnią 2,8 na pozycję 16. ze średnią 3,2).

Zmiany w hierarchii cech negatywnych:

- zmalało poparcie dla następujących cech: gotowość do naruszania norm prawnych (z pozycji 1. ze średnią 1,8 na pozycję 3. ze średnią 2,1); bezradność (z pozycji 3. ze średnią 2,0 na pozycję 5. ze średnią 2,2); zniechęcanie się nawet małymi niepowodzeniami (z pozycji 5. ze średnią 2,1 na pozycję 7. ze średnią 2,3)

4. Wartość pracy

przed szkoleniem:			po szkoleniu:		
1.	1,13	pieniądze	1,25	pieniądze	
2.	1,73	realizacja zainteresowań	1,42	bezpieczeństwo	
3.	1,73	znajomości	1,42	realizacja zainteresowań	
4.	1,80	uznanie	1,42	znajomości	
5.	1,87	bezpieczeństwo	1,58	uznanie	
6.	2,00	spełnienie	1,67	spełnienie	
7.	2,00	wykorzystanie umiejętności	1,67	wykorzystanie umiejętności	
8.	2,13	awans	2,00	awans	

W poglądach profesjonalistów dotyczących wartości, jaką ma dla młodych praca nie nastąpiły szczególnie wyraźne zmiany; warto odnotować dwie kwestie:

- praca zyskuje generalnie większą wartość – średnia maleje z 1,8 do 1,55 (na 3-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza bardzo ważna, zaś 3 – mało ważna);
- jeszcze większą praca wartość zyskuje wówczas, gdy pominięta zostanie jej funkcja dochodowa (średnia maleje z 1,9 do 1,6) – innymi słowy specjaliści po zakończeniu szkolenia skłonni są twierdzić, że praca jest bardziej wartościowa dla młodych ze wszystkich innych względów niż dostarczanie pieniędzy.

5. Umiejętności pozwalające na znalezienie i utrzymanie pracy

przed szkoleniem:		po szkoleniu:	
1.	2,07 pochwały od przełożonych	2,00	pochwały od przełożonych
2.	2,20 znajomi	2,17	znajomi
3.	2,50 porady od przełożonych	2,30	ogłoszenia prasowe
4.	2,57 ogłoszenia prasowe	2,36	porady od przełożonych
5.	2,62 pośrednictwo pracy	2,55	napisanie życiorysu
6.	2,64 mocne strony	2,58	mocne strony
7.	2,85 napisanie życiorysu	2,64	prośenie o pomoc
8.	2,87 ocena kompetencji	2,70	pośrednictwo pracy
9.	2,87 wstępna rozmowa	2,73	napisanie listu motywacyjnego
10.	2,92 napisanie listu motywacyjnego	2,80	krytyka od przełożonych
11.	2,92 prośenie o pomoc	2,83	wstępna rozmowa
12.	3,00 krytyka od przełożonych	2,90	ocena kompetencji

Opinie specjalistów po zakończeniu szkolenia na temat poziomu umiejętności młodych ludzi pozwalających im znaleźć i utrzymać pracę uległy również nieznacznej jedynie zmianie:

- średnia ocena wszystkich umiejętności w niewielkim stopniu wzrosła – wartość średniej zmalała z 2,7 do 2,55 na 3-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza "potrafią to robić bardzo dobrze", 2 – "jakoś dają sobie z tym radę", 3 – "muszą się jeszcze tego nauczyć";
- lepiej oceniane są przez specjalistów następujące umiejętności młodych: napisanie życiorysu (spadek wartości średniej 2,85 do 2,55), prośenie o pomoc przełożonych (z 2,9 do 2,6), napisanie listu motywacyjnego (z 2,9 do 2,7), przyjmowanie krytyki ze strony przełożonych (z 3,0 do 2,8).

9. Identyfikacja własnych mocnych i słabych stron, które ułatwiają / utrudniają pracę z młodzieżą

(a) mocne strony

Przed szkoleniem specjaliści wskazali średnio 2,9 własnych cech ułatwiających im pracę z młodzieżą pochodzącą ze środowisk dysfunkcyjnych; po szkoleniu wartość średniej minimalnie wzrosła – do 3,0. Co do rodzajów wskazywanych mocnych stron to:

- tak samo często wskazywane są umiejętności służące **nawiązywaniu kontaktu** (22,7% wskazań przed szkoleniem i 22,2% wskazań po szkoleniu);
- nieco częściej za mocne strony uważają specjaliści własne **cechy charakteru**, takie jak prawdziwość, poczucie humoru czy wewnętrzny spokój (9,1% przed i 11,1% po) oraz generalnie **wiedza, umiejętności i motywacja** służące pracy z młodzieżą (z 6,8% przed do 8,3% po);
- znacznie częściej (z 31,8% przed i 41,7% po – jest to największa zaobserwowana zmiana) specjaliści wskazują po szkoleniu jako swoje mocne strony cechy i umiejętności służące przyjmowaniu **postawy akceptacji**, takie jak otwartość, szacunek, tolerancja czy wrażliwość;
- rzadziej natomiast jako mocne strony wskazywany jest po szkoleniu sposób **postrzegania młodych ludzi**, a więc obiektywność czy dostrzeganie ich mocnych stron

(z 9,1% przed i 2,8%, tj. jedno wskazanie(!) po) oraz cechy własnego działania takie jak konsekwencja, kreatywność, dobra organizacja, operatywność.

(b) słabe strony

Przed szkoleniem profesjonaliści wskazywali średnio 1,9 własnych słabych stron – cech utrudniających im pracę z młodzieżą; po szkoleniu wartość średniej również minimalnie zmalała – do 1,8. Rodzaje słabych stron:

- znacznie częściej jako słabe strony profesjonaliści wskazują **cechy własnego działania** (24,1% wskazań przed szkoleniem i 40,9% wskazań po szkoleniu), przy czym znamienny jest fakt, że po szkoleniu pojawiły się tu takie określenia jak: chęć przyspieszenia procesu zmian, droga na skróty, mała energia czy zniechęcanie się trudnościami;
- częściej także jako słabe strony przywołuje się zbyt **emocjonalne reakcje** (10,3% przed i 27,3% po);
- rzadziej słabą stroną jest **łatwowierność** i podatność na manipulacje (z 13,8% do 9,1%);
- całkowicie natomiast zniknęła taka kategoria słabych stron, które były stosunkowo często wskazywane przed szkoleniem (17,2% wskazań), jak **bezzadność**, trudności z motywowaniem, przełamywaniem oporu czy wspieraniem.

Przyjęto, iż zmiany w poglądach i ocenach formułowanych przez uczestników warsztatów to bezpośrednie efekty udziału w programie. Pytanie: czy w ogóle, a jeśli tak, to na ile uległy one zmianie jest również kluczowym pytaniem ewaluacyjnym. Na podstawie przeprowadzonych badań ewaluacyjnych oraz analizy zebranego materiału wypada stwierdzić, że bez wątpliwości zmiany takie są widoczne, choć w różnym stopniu w każdej z trzech grup uczestników programu. Najbardziej wyraźne zmiany poglądów zanotowano w grupie ludzi młodych, przy czym są to równocześnie zmiany bardzo jednoznaczne, które należy ocenić jako korzystne z punktu widzenia nadrzędnego celu programu, jakim była profilaktyka wykluczenia społecznego młodych ludzi z grupy ryzyka. Generalnie rzecz biorąc wzrasta deklarowany stopień samostereowności, subiektywna ocena poziomu umiejętności, zarówno podstawowych, jak i specyficznych, wzmacnia się obraz własnej osoby. W grupie rodziców – uczestników warsztatów zmiany poglądów również wydają się być korzystne z wymienionego punktu widzenia, aczkolwiek są one już nieco mniej wyraźne niż w grupie młodych. Relatywnie najmniejsze zmiany dokonały się w poglądach profesjonalistów, zarówno jeśli chodzi o wizerunek młodego człowieka, jak i poziom umiejętności, jakimi młodzi ludzie zdaniem profesjonalistów dysponują.